

LXXVIII. Filiæ Salphaad.
 LXXIX. Terminus filiorum Manasse.
 LXXX. Quem Manasse expugnare non potuit.
 LXXXI. Congregatio filiorum Israel in Silo.
 LXXXII. Jesus septem tribubus semel terram partitur, et mittit viros ad terminandum.
 LXXXIII. Sortes misæ in Silo, sors prima tribus Benjamin.
 LXXXIV. Nomina civitatum Benjamin.
 LXXXV. Sors secunda filiorum Simeon.
 LXXXVI. Sors tertia filiorum Zabulon.
 LXXXVII. Sors quarta filiorum Issachar.
 LXXXVIII. Sors quinta filiorum Aser.
 LXXXIX. Sors sexta filiorum Nephthali.
 XC. Sors septima filiorum Dan.
 XCI. Filii Dan pugnaverunt contra Lesem, et ceperunt eam.
 XCII. Civitas quam filii Israel Jesu dederunt.
 XCIII. Præceptum civitatum refugii.
 XCIV. Nomina civitatum refugii.

A XCV. Filii Levi propter civitates interpellaverunt et acceperunt.
 XCVI. Sors populi Caath.
 XCVII. Sors filiorum Gerson.
 XCVIII. Sors filiorum Merari.
 XCIX. Hebron civitas refugii filiis Aaron data.
 C. Civitas refugii filiorum Gerson.
 CI. Civitas refugii filiorum Merari.
 CII. Dominus sicut promisit, implevit.
 CIII. Ruben et Gad Jesus reverti jubet in terram suam.
 CIV. De ara quam duæ tribus et dimidia ædificaverunt.
 CV. Jesus populum novissime contestatur.
 CVI. Jesus dicit: Ecce ego decurro viam.
 CVII. De crabronibus quos misit Dominus.
 CVIII. Liberum arbitrium.
 CIX. Non potestis Domino servire, quia Deus sanctus est.
 CX. De lapide testamenti.

INCIPIIT

LIBER JOSUE BEN NUN.

[T. I, B. I, Cap. I.] Et factum est post mortem Mosi, servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun, ministrum Mosi, et diceret ei: Moses servus meus mortuus est: surge, et transi Jordanem istum, tu, et omnis populus tecum in terram, quam ego dabo filiis Israel. Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Mosi. A deserto et Libano usque ad flumen magnum Euphratem, omnis terra Hetthæorum usque ad mare magnum contra solis occasum erit terminus vester. Nullus poterit vobis [h. tibi] resistere cunctis diebus vitæ tuæ: sicut fui cum Mose [Vulg. addit ita], ero et tecum: non dimittam, nec derelinquam te. Confortare, et esto robustus: tu enim sorte divides populo huic terram, pro qua juravi patribus tuis [h. eorum], ut traderem eam illis. Confortare igitur, et esto robustus valde, ut custodias et facias omnem legem quæ præcepit tibi Moses servus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen legis hujus de ore tuo: sed mediteris in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, et intelliges eam. Ecce præcipio tibi, confortare et esto robustus. Noli metuere, et noli timere, quoniam tecum

est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcunque perrexeris. [B. II, C. I.] Præcepitque Josue principibus populi, dicens: Transite per medium castrorum, et imperate populo, ac dicite: Præparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium transibitis Jordanem, et intrabitis ad possidendam terram quam Dominus Deus vester daturus est vobis. Rubenitis quoque et Gadditis et dimidiæ tribui Manasse ait: Mementote sermonis, quem præcepit vobis Moses famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vobis requiem et omnem terram [h. et terram istam]. Uxores vestræ, et filii, ac jumenta manebunt in terra, quam dedit vobis Moses trans Jordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu¹, et pugnatæ pro eis, donec det Dominus requiem fratribus vestris, sicut et vobis dedit: et possideant ipsi quoque terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis, et sic revertemini in terram possessionis vestræ, et habitabitis in ea, quam vobis dedit Moses famulus Domini trans Jordanem contra solis ortum. Responderuntque ad Josue, atque dixerunt: Omnia, quæ præcepisti nobis, faciemus, et quocunque miseris, ibimus. Sicut obedivimus in cunctis Mosi, ita obediemus et tibi: tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Mose. Qui contra-

¹ LXX legunt in singulari, *omnis fortis manu*: quod Canon Hebr. verit., ms. Bibliorum codex Regius, et unus Corbeiensis imitantur: etsi in mss.

omnis, et *fortis* facile scribi potuit pro *omnes*, et *fortes*; quia veteres *i* pro *e* scribebant sæpius. **MARR.**

dixerit ori tuo, et non obedierit cunctis sermonibus tuis [*Vulg. tacet tuis*] quos præceperis ei, moriatur. Tu tantum confortare et viriliter age.

[B. III, C. II, *Cap. II.*] Misit ergo Josue filius Nun de Settim duos viros exploratores abscondite, et dixit eis: Ite, et considerate terram, urbemque Jericho. Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, et quieverunt apud eam. Nuntiatumque est regi Jericho, et dictam: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israel, ut explorarent terram. Misitque rex Jericho ad Rahab, dicens: Educ viros, qui venerunt ad te, et ingressi sunt domum tuam; exploratores quippe sunt, et omnem terram [h. explorare enim venerunt omnem terram] considerare venerunt. Tollensque mulier viros, abscondit, et ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent; cumque porta clauderetur in tenebris, et illi pariter exierunt, nescio quo abierint, persequimini cito, et comprehendetis eos. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ h. non habet, domus suæ], operuitque eos lini stipula, quæ ibi erat. Ij autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Jordanis: illisque egressis statim porta clausa est. Necdum obdormierant qui latebant, et ecce mulier ascendit ad illos, et ait [h. ad illos in solarium et ait]: Novi quod Dominus tradiderit vobis terram: etenim irruit in nos terror vester, et elanguerunt omnes habitatores terræ [h. a facie vestra]. Audivimus quod siccaverit Dominus aquas maris Rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægypto, et quæ feceritis deobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Jordanem, Seon et Og, quos interfecistis. Et hæc audientes pertinuimus, et [h. non habet] elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum. Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cælo sursum, et in terra deorsum. [C. III. Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego feci vobiscum misericordiam, ita et vos faciatis cum domo patris mei: detisque mihi signum verum, ut salvetis [h. et vivificetis, etc., et est sensus, Recipite eos in cultum fidei vestræ] patrem meum et matrem meam, fratres ac sorores meas, et omnia quæ eorum sunt, et eruatis animas nostras de morte. Qui responderunt et: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. Camque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam et veritatem. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim ejus hærebat muro. Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis revertentes [h. persequentes]: ibique latete tribus diebus, donec redeant, et

A sic ibitis per viam vestram. Qui dixerunt ad eam. Innoxii erimus a juramento hoc, quo adjurasti nos, si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, et ligaveris eum in fenestra, per quam nos demisisti: patrem tuum ac matrem, fratresque et omnem cognationem tuam, congregaveris in domum tuam. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, et nos erimus ¹ innoxii. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. Quod si nos prode-re volueris, et sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos. Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra. Illi vero ambulantes pervenerunt ad montana, et manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per [*Vulg. add. omnem*] viam, non reppererunt eos. *Quibus urbem ingressis* [h. non habet hoc], reversi sunt et descenderunt exploratores de monte, et, Jordane transmissio, venerunt ad Josue filium Nun, narraveruntque ei omnia quæ acciderant sibi, atque dixerunt: Tradidit Dominus in manus nostras omnem terram hanc, et timore prostrati sunt cuncti habitatores ejus [h. ante faciem nostram].

[T. II, *Cap. III.*] Igitur Josue de nocte consurgens movit castra, egredientesque de Settim, venerunt ad Jordanem ipse et omnes filii Israel, et morati sunt ibi tres dies. Quibus evolutis transierunt præcones per castrorum medium, et clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, et sacerdotes stirpis Leviticæ portantes eam, vos quoque consurgite [h. de locis vestris], et sequimini præcedentes: sitque inter vos et arcam spatium cubitorum duum millium, ut procul videre possitis, et nosse per quam viam ingrediamini, quia prius non ambulastis per eam: et cave-te ne appropinquetis ad arcam [h. duum millium ad mensuram, et cavete ne appropinquetis ad arcam, ut cognoscatis viam per quam ingrediamini, quia non ambulastis per eam ab heri et nudius tertius]. [C. IV.] Dixitque Josue ad populum: Sanctificamini, cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, et præcedite populum. Qui jussa complentes, tulerunt et ambulaverunt ante eos. [B. IV, C. V.] Dixitque Dominus ad Josue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel: ut sciant, quod sicut cum Mose fui, ita et tecum sim. Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, et dic eis. Cum ingressi fueritis partem aquæ

¹ Ita solus Canon Hebr. verit. juxta id quod supra scriptum est v. 47. Alii cum manuscripti, tum editi libri legunt, *et nos erimus alieni*: quorum verborum sensus non videtur satis expeditus ad intelligentiam popularem. Advertat lector versuum numero hic et alibi in adnotationibus nostris esse citatos, prout divisi reperiantur in Vulgata Latina, quam-

vis numericæ versiculorum notæ minime appareant in textu nostro propter rationem in Prolegomenis allatam. Videsis quæ ibi dicuntur. MART.

— Cum Urbinatæ ms. plerique alii cum editi libri, tum mss., *alieni* legunt pro *innoxii*. Palatin., illa expuncta voce, hanc posteriori manu substituit.

Jordanis, state in ea. Dixitque Josue ad filios Israel ! Accedite huc, et audite verba Domini Dei vestri. Et rursum : In hoc, inquit, scietis quod [h.] Deus vivens in medio vestri est, et disperdet in conspectu vestro Chananæum, et Hetthæum, et Evæum, et Pherezæum, Gergessæum quoque et Amorrhæum, et Jebusæum. Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ antecedit vos per Jordanem. Parate duodecim viros de tribubus Israel, singulos per singulas tribus. [C. VI.] Et cum posuerint vestigia pedum suorum, sacerdotes qui portant arcam [h.] fœderis² Domini Dei universæ terræ, in aquis Jordanis, aquæ quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient : quæ autem desuper veniunt, in una mole consistent. [B. V.] Igitur egressus est populus de tabernaculis suis [Vulg. tac. suis], ut transirent Jordanem : et sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum. Ingressisque eis Jordanem, et pedibus eorum tinctis in parte aquæ (Jordanis autem ripas alvei sui tempore messis impleverat), steterunt aquæ descendentes in uno loco, et ad instar montis intumescens apparebant procul, ab urbe quæ vocatur Adom usque ad locum Sathan : quæ autem inferiores erant, in mare Solitudinis (quod nunc vocatur Mortuum), descenderunt, usquequo omnino deficerent. Populus autem incedebat contra Jericho : et sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccum humum in medio Jordanis accincti, omnisque populus per arenam alveum transibat.

[B. VI, C. VII, Cap. IV.] Quibus transgressis, dixit Dominus ad Josue : Elige duodecim viros singulos per singulas tribus : et præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotum pedes, duodecim durissimos [h. non habet, durissimos] lapides, quos ponetis in loco castrorum ubi fixeritis hac nocte tentoria. [C. VIII.] Vocavitque Josue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israel, singulos de tribubus singulis, et ait ad eos : Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Jordanis medium, et portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, juxta numerum filiorum Israel, ut sit signum inter vos. [C. IX.] Et quando interrogaverint vos filii vestri cras dicentes : Quid sibi volunt isti lapides? respondebitis eis : Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Domini, cum transiret eum : idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israel usque in æternum. Fecerunt ergo filii Israel sicut eis præcepit Josue, portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut ei Dominus imperarat, juxta numerum filiorum Israel, usque ad locum, in quo castrametati sunt, ibique posuerunt

² Septuaginta, Canon et interpres Arabs habent verbum *fœderis* : quod tamen abest in Hebræo hodierno et in Samaritano. MART.

— Nulli e nostris mss. vocem *fœderis* hic habent, quam nec Hebræus ipse textus agnoscit. Palatin. præterea *portabunt* in futuro legit pro *portant*.

³ Hanc lectionem mutare nolimus, etsi mss. codices undecim legant omnes *contra Jordanem* ;

A eos. Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam fœderis : et sunt ibi usque in præsentem diem. Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabant in Jordanis medio, donec omnia complerentur, quæ Josue, ut loqueretur ad populum, præceperat Dominus, et dixerat ei Moses. Festinavitque populus et transiit. Cumque transissent omnes, transivit et arca Domini, sacerdotesque pergebant ante populum. Filii quoque Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse, armati præcedebant fratres suos filios Israel, sicut eis præceperat Moses [h. præcedebant filios Israel, sicut *locutus est ad eos Moses*. Quadraginta millia pugnatorum incedebant coram Domino]. [C. X.] Et quadraginta pugnatorum millia per turmas et cuneos incedebant per plana atque campestria urbis Jericho. In die illo magnificavit Dominus Josue coram omni Israel, ut timerent eum, sicut timuerant Mosen, dum ad viveret. [C. XI.] Dixitque ad eum : Præcipe sacerdotibus, qui portabant arcam fœderis [h. Testamenti], ut ascendant de Jordane. Qui præcepit eis, dicens : Ascendite de Jordane. Cumque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, et siccum humum calcare cœpissent, reversæ sunt aquæ in alveum suum, et fluebant sicut ante consueverant. Populus autem ascendit de Jordane, decima die primi mensis, et castrametati sunt in Galgalis contra orientalem plagam urbis Jericho. Duodecim quoque lapides, quos de Jordanis alveo sumpserant, posuit Josue in Galgalis, et dixit ad filios Israel : [C. XII.] Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos, et dixerint eis : Quid sibi volunt isti lapides? docebitis eos, atque dicetis : Per arenam alveum transivit Israel Jordanem istum, siccante Domino Deo vestro aquas ejus in conspectu vestro, donec transiretis : sicut fecerat prius in mari Rubro, quod siccavit donec transiremus : ut discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, et ut vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

[B. VII, C. XIII, Cap. V.] Postquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Jordanem ad occidentalem plagam, et cuncti reges Chanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccasset Dominus fluenta Jordanis coram filiis Israel donec transirent, dissolutum est cor eorum, et non remansit in eis spiritus timentium introitum filiorum Israel. (T, III, B. VIII, C. XIV.) Eo tempore ait Dominus ad Josue : Fac tibi cultros lapideos, et circumcide secundo filios Israel. (C. XV.) Fecit quod jusserat Dominus, et

in Hebræis enim exemplaribus et in Græcis nomen *Jericho*, non *Jordanis* invenimus. Sensus quoque obscurior fieret in Scriptura, si Latinos codices sequeremur. MART.

— Refragantur mss. omnes cum nostri, tum quos Martian. consuluit, qui pari consensu habent *contra Jordanem* : quod tamen scribarum oscitantis tribuas.

circumcidit filios Israel in colle præputiorum. Hæc autem causa est secundæ circumcisionis : Omnis populus, qui egressus est ex Ægypto generis masculini, universi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus, qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto, per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis, incircumcisus fuit, donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, et quibus ante juraverat, ut non ostenderet eis terram ² lacte et melle manantem. Horum filii in locum successerunt patrum, et circumcisi sunt a Josue : quia sicut nati fuerant, in præputio erant [h. quia præputiati erant], nec eos in via aliquis circumciderat. Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur. [C. XVI.] Dixitque Dominus ad Josue : Hodie abstuli opprobrium Ægypti a vobis. Vocatumque est nomen loci illius Gælgala [h. Gilgal], usque in præsentem diem. [C. XVII.] Manseruntque filii Israel in Galgalis, et fecerunt phase, quartadecima die mensis ad vesperum, in campestribus Jericho : et comederunt de frugibus terræ die altero, azy-mos panes, et polentam ejusdem anni. [B. IX, C. XVIII.] Defecitque manna postquam comederunt de frugibus terræ, nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel, sed comederunt de frugibus præsentis anni terræ Chanaan. [B. X, C. XIX.] Cum autem esset Josue in agro urbis Jericho, levavit oculos, et vidit virum stantem contra se, et evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, et ait : Noster es, an adversariorum ? Qui respondit : Nequaquam : sed eum princeps exercitus Domini, et nunc venio. Cecidit Josue pronus in terram, et adorans ait : Quid dominus meus loquitur ad servum suum ? Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis; locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Josue ut sibi fuerat imperatum.

[B. XI, Cap. VI.] Jericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israel, et nullus egredi audebat aut ingredi : [C. XX.] Dixitque Dominus ad Josue : Ecce dedi in manu tua Jericho, et regem ejus, omnesque fortes viros. Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem : sic facietis sex diebus. Septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas [h. Sic facietis sex diebus, et septem sacerdotes tollent septem buccinas, quarum usus est in jubilæo, et præcedant arcam. Et in septima die septies circuibitis civitatem, et sacerdotes clangent], quarum usus est in jubilæo, et præcedant arcam fœderis : septiesque circuibitis civitatem, et sacer-

¹ Quædam hinc exciderunt sacri textus verba. Latinorum, ut arbitror, scribarum solemnibus lapsu ob ejusdem vocis *terram* recursum. Ad hunc nempe modum S. Pater fuerit interpretatus, *ostenderet eis terram, quam juraverat Dominus patribus eorum dare, terram*, etc. Latinus autem antiquarius, ut diximus, quæ post *terram*, priore loco sunt verba, recurrente oculo ad eam vocem, ubi secundo habe-

ates clangent buccinis. Cumque insonuerit vox tubæ longior atque concisior, et in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, et muri funditus corruent civitatis, ingredienturque siuguli per locum contra quem steterint. Vocavit ergo Josue filius Nun sacerdotes, et dixit ad eos : Tollite arcam fœderis, et septem alii sacerdotes tollant septem jubilæorum buccinas, et incedant ante arcam Domini. Ad populum quoque ait : Ite, et circumite civitatem, armati præcedentes arcam Domini. Cumque Josue verba finisset, et septem sacerdotes septem buccinis clangent ante arcam fœderis Domini, omnisque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant [C. XXI.] Præceperat autem Josue populo, dicens : Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur, donec veniat dies in quo dicam vobis : Clamate et vociferamini. Circumvit ergo arca Domini civitatem semel per diem, et reversa in castra, mansit ibi. Igitur Josue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini, et septem ex eis septem buccinas, quarum in jubilæis [Vulg. jubilæo] usus est : præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes : et armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, et buccinis personabat. Circumieruntque civitatem secundo die semel, et reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus. Die autem septimo, diluculo consurgentes, circumierunt urbem, sicut dispositum erat, septies. Cumque septimo circuitu clangent buccinis sacerdotes, dixit Josue ad omnem [h. ad populum] Israel : Vociferamini : tradidit enim vobis Dominus civitatem. [C. XXII.] Sitque civitas hæc anathema, et omnia quæ in ea sunt, Domino. Sola Rahab meretrix vivat cum universis qui cum ea in domo sunt : abscondit enim nuntios quos direximus. Vos autem cavete, ne de his, quæ præcepta sunt, quidpiam contingatis, et sitis prævaricationis rei, et omnia castra Israel sub peccato sint atque turbentur. Quidquid autem auri et argenti fuerit, et vasorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris ejus. [C. XXIII.] Igitur vociferante omni populo, et clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri illico corruerunt : et ascendit unusquisque per locum, qui contra se erat, ceperuntque civitatem, et interfecerunt omnia quæ erant in ea, a viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque et oves et asinos

tur, temere prætermisit. Nam et Hebræum exemplar repetit, את-ח-ארץ אשד נשבצ יחיה לאבתם לתת, et Græcum pari consensu, ἐν γῆν ἡν ἔκειτο ἡ πόλις τοῖς πατράσι αὐτῶν δοῦναι, γῆν βέουσαν, etc. Erat hoc certo pretium operæ animadvertisse.

in ore gladii percusserunt. [C. XXIV.] Duobus autem viris, qui exploratores missi fuerant, dixit Josue: Ingreimini domum mulieris meretricis, et producite eam, et omnia quæ illius sunt, sicut illi juramento firmastis. Ingressique juvenes, eduxerunt Rahab, et parentes ejus, fratres quoque, et cunctam suppellectilem ac cognationem illius, et extra castra Israel manere fecerunt. Urbem autem, et omnia quæ in ea erant, succenderunt, absque auro et argento, et vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt. Rahab vero meretricem, et domum patris ejus, atque omnia quæ habebat, fecit Josue vivere, et habitaverunt in medio Israel usque in præsentem diem: eo quod absconderit nuntios, quos miserat ut explorarent Jericho. [B. XII, C. XXV.] In tempore illo imprecatus est Josue, dicens. Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et ædificaverit civitatem Jericho! In primogenito suo fundamenta illius jaciatur; et in novissimo liberorum ponatur portas ejus. Fuit ergo Dominus cum Josue, et nomen ejus in omni terra vulgatum est.

[B. XIII, C. XXVI, Cap. VII.] Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, et usurpaverunt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est Dominus contra filios Israel. Cumque mitteret Josue de Jericho viros contra Ai, quæ est juxta Beth-Aven, ad orientalem plagam oppidi Beth-El, dixit eis: Ascendite, et explore terram. Qui præcepta complentes exploraverunt Ai. Et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant, et deleant civitatem: quare omnis populus frustra vexatur [Vulg. vexabitur] contra hostes paucissimos? [C. XXVII.] Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum [h. virorum]. Qui statim terga vertentes, percussi sunt a viris urbis Ai, et corruerunt ex eis triginta et sex homines: persecutique sunt eos adversarii de porta usque Sabarim, et ceciderunt per prona fugientes: pertimuitque cor populi, et instar aquæ liquefactum est. Josue vero scidit vestimenta sua, et cecedit pronus in terram coram arca Domini usque ad vesperum, tam ipse quam omnes senes Israel: miseruntque pulverem super capita sua, et dixit Josue: Heu, Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Jordanem fluvium [h. non habet fluvium], ut traderes nos in manus Amorrhæi, et perderes? utinam ut cœpimus, mansissemus trans Jordanem. Mi Domine Deus [h. non habet], quid dicam, videns Israelem

A hostibus suis terga vertentem? Audient Chananeæ et omnes habitatores terræ, se pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: et quid facies magno nomini tuo? [C. XXVIII.] Dixitque Dominus ad Josue: Surge, cur jaces pronus in terra? Peccavit Israel, et prævaricatus est pactum meum, tuleruntque de anathemate, et furati sunt atque mentiti, et absconderunt inter vasa sua. Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate [h. factus est anathema]. Non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum qui hujus sceleris reus est. Surge, sanctifica populum, et dices eis: Sanctificamini in crastinum; hæc enim dicit Dominus Deus Israel; Anathema in medio tui est, Israel; non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. Acceditisque mane singulis per tribus vestras: et quamcunque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, et cognatio per domos, domusque per viros. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam prævaricatus est pactum Domini, et fecit nefas in Israel. [C. XXIX.] Surgens itaque Josue mane, applicavit Israel per tribus suas, et inventa est tribus Juda. Quæ cum juxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zarai. Illam quoque per viros offerens¹, reperit Zabdi: cujus domum in singulos dividens viros, invenit Achan² filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda. Et ait ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, et confiteare, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. [C. XXX.] Responditque Achan Josue, et dixit ei: Vere ego peccavi Domino Deo Israel, et sic feci. Vidi enim inter spolia cocceum valde bonum [h. pallium de Senaar unum bcnium], et ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: et concupiscens abstuli, et abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui. Misit ergo Josue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius repererunt cuncta abscondita in eodem loco, et argentum simul. Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Josue et ad omnes filios Israel, projeceruntque ante Dominum. Tollens itaque Josue Achan filium Zare, argentumque et pallium, et auream regulam, filiosque ejus, et filias, boves et asinos, et oves, ipsumque tabernaculum, et cunctam suppellectilem [et omnis Israel cum eo]; duxerunt eos ad vallem Achor³; ubi dixit Josue: Quia [Vulg. qui turbasti nos, exturbet te Dominus in

¹ Vulgati, per domos, dissentiente Hebræo לגברים.

² Nomen istud in Græcis ac Latinis quibusdam exemplaribus mutatum est in *Achar et Achor*. Manuscriptus tamen Alexandrinus optime legit cum Hebræo, *Achan*; quod ita legendum docet etiam Hieronymus lib. *de Locis Hebraicis*: « Emec Achor, inquit, quod interpretatur *vallis Achor*, id est, *tumultus atque turbarum*, ubi Achan lapidibus oppressus est. . . . est locus juxta Jericho, haud procul

a Galgalis. Male ergo quidam putant vallem Achor a nomine ejus qui lapidatus est, nuncupatam: cum ille Achan dictus sit, et non Achor, sive Achar. MART.

— Palat. ms., *Achar*. Urbinas *Achor* legit. Recole, si lubet, S. interpretem, libro *de Locis Hebraicis*, ad vocem *Emec Achor*, et quæ nos ad eum locum observamus.

die hac. Lapidavitque eum omnis Israel : et cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. Congregaverunt quoque super eum acervum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie.

(T. IV, B. XIV, C. XXXI, *Cap. VIII*). Dixit autem Dominus ad Josue : Ne timeas, neque formides ; tolle tecum omnem multitudinem pugnantium, et consurgens ascende in oppidum Ai. Ecce tradidi in manu tua regem ejus, et populum urbemque et terram. Faciesque urbi Ai et regi ejus, sicut fecisti Jericho et regi illius : prædam vero et omnia animantia diripietis vobis ; pone insidias urbi post eam. Surrexitque Josue, et omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Ai : et electa triginta millia virorum fortium misit nocte, præcepitque eis, dicens : Ponite insidias post civitatem, nec longius recedatis, et eritis omnes parati. Ego autem, et reliqua multitudo quæ mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus (h. non habet fecimus), fugiemus et terga vertemus : donec persequentes ab urbe longius protrahantur (*Vulg. protrahamur*) ; putabunt enim fugere nos sicut prius. Nobis ergo fugientibus, et illis sequentibus, consurgetis in insidiis, et vastabitis civitatem : tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras. Cumque ceperitis urbem (*Vulg. tacet urbem*), succendite eam, et sic omnia facietis, ut jussi (h. juxta verbum Domini facite. Videte quia ego præcipio vobis). Dimisitque eos et perrexerunt ad insidiarum locum, sederuntque inter Beth-El et Ai, ad occidentalem plagam urbis Ai : Josue autem in nocte illa in medio mansit populi, surgensque diluculo recensuit socios, et ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnantium. Cumque venissent et ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad septentrionalem urbis plagam, inter quam et eos vallis media erat. Quinque millia autem viros elegerat, et posuerat in insidiis inter Beth-El et Ai, ex occidentali parte ejusdem civitatis : omnis vero reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi multitudinis (*Vulg. addit illius*) occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, et stetit in vallis medio (C. XXXII). Quod cum vidisset rex Ai, festinavit mane, et egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidiae. Josue vero et omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, et fugientes per viam solitudinis. At illi vociferantes pariter, et se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent a civitate, et ne unus quidem in urbe Ai et Beth-El remansisset qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta porta (*Vulg. tacet porta*) oppida relinquentes), dixit Dominus ad Josue : **Leva clypeum qui in manu tua est, contra urbem**

A Ai, quoniam tibi tradam eam. Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiæ, quæ laterant, surrexerunt confestim : et pergentes ad civitatem, ceperunt et succenderunt eam. Viri autem civitatis, qui persequabantur Josue, respicientes et videntes fumum urbis ad cælum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illucque diffugere : præsertim cum hi qui simulaverant fugam, et tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissime restitissent. Vidensque Josue et omnis Israel quod capta esset civitas, et fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Ai. Siquidem et illi qui ceperant et succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cumque ergo ex utraque parte adversarii cæderentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur, **B** regem quoque urbis Ai apprehenderunt viventem, et obtulerunt Josue. Igitur omnibus interfectis, qui Israelem ad deserta tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus reversi filii Israel percusserunt civitatem. Erant autem qui eo die considerant a viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Ai. Josue vero non contraxit manum quam in sublime porregerat, tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores Ai. Jumenta autem et prædam civitatis diviserunt sibi filii Israel, sicut præceperat Dominus Josue. Qui succendit urbem, et fecit eam tumulum sempiternum : regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vesperam. Et solis occasu præcepit Josue, et deposuerunt cadaver ejus de cruce ; projeceruntque in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in præsentem diem (XXXIII). Tunc ædificavit Josue altare Domino Deo Israel in monte Hebal, sicut præceperat Moses famulus Domini filiis Israel, et scriptum est in volumine legis Mosi : Altare de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit ; et obtulit super, eo holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas. Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Mosi, quod ille digesserat coram filiis Israel. Omnis autem populus (h. et omnis Israel) et majores natu, ducesque ac iudices stabant ex utraque parte aræ, in conspectu sacerdotum (h. sacerdotum Levitarum), qui portabant arcam fœderis Domini, ut advena ita et indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, et media juxta montem Hebal sicut præceperat Moses famulus Domini. Et primum quidem benedixit populos Israel (C. XXXIV). Post hæc legit omnia verba benedictionis et maledictionis, *et cuncta* (h. non habet) quæ scripta erant in legis volumine. Nihil ex his quæ Moses jusserat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israel, mulieribus ac parvulis et advenis, qui inter eos morabantur.

(B. XV, *Cap. IX*). Quibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis et campestribus, in maritimis ac littore maris magni,

hi quoque qui habitabant juxta Libanum, Hethæus A et Amorrhæus, et Chananæus, Phereszæus, et Evæus, et Jebusæus, congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Josue et Israel uno animo, eademque sententia [h. non habet]. [B. XVI, C. XXXV.] At hi qui habitant in Gabaon, audientes cunctaque fecerat Josue Jericho et Ai : et callide cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, et utres vinarios scissos atque consutos, calceamenta que perantiqua, quæ ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, induti veteribus vestimentis : panes quoque quos portabant ob viaticum, duri erant, et in frusta comminuti : perrexeruntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, et dixerunt ei, atque omni simul Israeli : De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri B Israel ad eos [h. ad Evæum], atque dixerunt : Ne forsitan in terra, quæ nobis forte debetur, habitetis, et non possimus fœdus inire vobiscum. At illi ad Josue : Servi, inquit, tui sumus. Quibus Josue : Quinam, ait, estis vos ? et unde venistis ? Responderunt : De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentiæ ejus, cuncta quæ fecit in Ægypto, et duobus Amorrhæorum regibus, qui fuerunt trans Jordanem, Seon regi Esebon, et Og regi Basan, qui erant in Astaroth : dixeruntque nobis seniores, et omnes habitatores terræ nostræ : Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, et occurrite eis, ac dicite : Servi vestri sumus, fœdus inire vobiscum. En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, et vetustate nimia comminuti. Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt et soluti. Vestes et calceamenta quibus induimur, et quæ habemus in pedibus, ob longitudinem largioris [Vulg. longioris] viæ trita sunt, et pene consumpta [C. XXXVI]. Susceperunt igitur de cibariis eorum, et os Domini non interrogaverunt. Fecitque Josue cum eis pacem, et inito fœdere pollicitus est quod non occiderentur : principes quoque multitudini juraverunt eis. Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quod in vicino habitarent, et inter eos futuri essent. Moveruntque castra filii Israel, et venerunt in civitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, et Caphira, et Beroth, et Cariath-Iarim. Et non percusserunt eos, eo quod jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel [h. in Domino Deo Israel]. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes. [C. XXXVII]. Qui responderunt eis : Juravimus illis in nomine Domini Dei Israel [h. in Domino Deo Israel], et idcirco non possumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis. Reserventur quidem, ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus : sed sic vivant, ut in usus universæ multitudinis ligna cædant, aquasque comportent. Quibus

hæc loquentibus, vocavit Gabaonitas Josue, et dixit eis : Cur nos decipere fraudæ voluistis [h. quare decepistis nos], ut diceretis : Procul valde habitamus a vobis, cum in medio nostri sitis ? Itaque sub maledictione eritis, et non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquasque comportans in domum Dei mei. Qui responderunt : Nuntiatum est nobis [h. non habet nobis] servis tuis, quia promississet Dominus Deus tuus Mosi servo suo, ut traderet vobis omnem terram, et disperderet cunctos habitatores ejus [h. a facie vestra]. Timuimus igitur valde, et providimus animabus nostris vestro terrore compulsi, et hoc consilium inivimus. Nunc autem in manu tua sumus : quod tibi bonum et rectum videtur, fac nobis. Fecit ergo Josue ut dixerat, et liberavit eos de manu filiorum Israel, ut non occiderentur. Decrevitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, et altaris Domini, cædentes ligna, et aquas comportantes, usque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

[B. XVII, C. XXXVIII, Cap. X]. Quæ cum audisset Adonisedec, rex Jerusalem, quod scilicet cepisset Josue Ai, et subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho et regi ejus, sic fecit Ai et regi illius), et quod transfugissent [h. pacem inissent] Gabaonites ad Israel, et essent fœderati eorum, timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, et una regalium civitatum, et major oppido Ai, omnesque bellatores ejus fortissimi. Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, et ad Phiram regem Jarimuth, ad Japhie quoque regem Lachis, et ad Dabir regem Eglon, dicens : Ascendite ad me, et ferite præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit [h. pacem inierit] ad Josue et ad filios Israel. [T. V.]. Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum, rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jarimuth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, et castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam. [C. XXXIX]. Habitatores autem Gabaon urbis obsessæ [h. non habet] miserunt ad Josue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, et dixerunt ei : Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum : ascende cito, et libera nos, ferque præsidium : convenerunt enim adversum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis. Ascenditque Josue de Galgalis, et omnis exercitus bellatorum cum eo, virique fortissimi. [B. XVIII]. Dixitque Dominus ad Josue : Ne timeas eos : in manus enim tuas tradidi illos : nullus tibi ex eis resistere poterit. Irruit itaque Josue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis. Et conturbavit eos Dominus a facie Israel : contrivitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est [Vulg. addit eos] per viam ascensus Beth-Horon, et percussit usque Azeca et Maceda. [C. XL.]. Cumque fugerent filios Israel [h. a facie Israel], et essent in descensu Beth-Horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo usque ad Azeca : et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis,

quam quos gladio percusserant filii Israel. Tunc locutus est Josue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol, contra Gabaon ne movearis, et luna, contra vallem Aialon. [C. XLI.] Steteruntque sol et luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro Justorum ¹ [h. recti, id est Dei] ? Stetit itaque sol in medio cœli, et non festinavit occumbere spatio unius diei. Non fuit ante et [Vulg. nec] postea tam longa dies [h. talis dies], obediens Domino voci hominis, pugnante pro Israel. Reversusque est Josue cum omni Israel in castra Galgalæ. [C. XLII.] Fugerunt enim quinque reges, et se absconderunt in spelunca urbis Maceda. Nuntiatumque est Josue, quod inventi essent quinque reges latentes in spelunca [Vulg. addit urbis] Maceda. Qui præcepit sociis, et ait: Volvite saxa ingentia ad os speluncæ, et ponite viros indastrios, qui clausos custodiant: vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, et extremos quosque fugientium cœdite: ne dimittatis eos urbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras. Cæsis igitur adversariis plaga magna, et usque ad internectionem pene consumptis, hi qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas. Reversusque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani et integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est. [C. XLIII.] Præcepitque Josue, dicens: Aperite os speluncæ, et producite ad me quinque reges qui in ea latitant. Feceruntque ministri ut sibifuerat imperatum, et eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jarimuth, regem Lachis, regem Eglon. [C. XLIV.] Cumque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israel, et ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite et ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, et subjectorum pedibus colla calcarent, rursus ait ad eos: Nolite timere, nec paveatis, confortamini et estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis. Percussitque Josue, et interfecit eos, atque

A suspendit super quinque stipites: fueruntque suspensi usque ad vesperum. Cumque occumberet sol, præcepit sociis, ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos projecerunt in speluncam, in qua latuerant, et posuerunt super os ejus saxa ingentia, quæ permanent usque in præsens. [C. XLV.] Eodem die Macedam quoque cepit Josue, et percussit in ore gladii, regemque illius interfecit et omnes habitatores ejus: non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Jericho. Transivitque cum omni Israel de Maceda in Libna, et pugnabat contra eam: quam tradidit Dominus cum rege suo in manu Israel, percusseruntque urbem in ore gradii, et omnes habitatores ejus. Non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi Libna, sicut fecerant regi Jericho. [C. XLVI.] De Libna transivit in Lachis cum omni Israel: et exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam. Tradiditque Dominus Lachis in manu Israel, et cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii, omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Libna. [C. XLVII.] Eo tempore ascendit Horam, rex Gezer, ut auxiliaretur Lachis, quem percussit Josue cum omni populo ejus usque ad internectionem. [C. XLVIII.] Transivitque de Lachis in Eglon, et circumdedit atque expugnavit eam eadem die: percussitque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis. [C. XLIX.] Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in Hebron, et pugnavit contra eam, cepitque, et percussit in ore gladii, regem quoque ejus, et omnia oppida regionis illius, universasque animas quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit et Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio. [C. L.] Inde reversus in Dabiram, cepit eam atque vastavit: regem quoque ejus, et omnia per circuitum oppida, percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Hebron et Libna et regibus eorum, sicut fecit Dabir et regi illius. [C. LI.] Percussit itaque Josue omnem terram montanam et meridianam atque campestram, et Asedoth, cum regibus suis; non

¹ Indefinita nimis apparet hæc de libro Justorum, sive, recti intelligentia: nullum est enim e canonicis Scripturis volumen, quod non sit, ac recte dicatur liber Dei. Melius itaque sanctus Hieronymus, lib. XII Comment. in Isa. cap. XLIV, ubi conceptis verbis librum Geneseos, librum justorum appellari definiit: « Alio nomine, inquit, Israelem vocat, ISRAUN (יִשְׂרָאֵל) enim verbum Hebraicum, cæteri, εὐθὺς, sive, εὐθὺς, id est, rectissimum et rectum interpretati sunt: soli LXX, dilectissimum, jugentes de suo, Israel. Proprie enim juxta Hebræos et litterarum fidem, Israel, rectus Dei dicitur: Vir autem videns Deum, non in elementis, sed in sono vocis est. Unde et liber Geneseos appellatur, εὐθὺς, id est justorum, Abraham, Isaac, et Israel. » Eadem affert lib. VI Comment. in Ezech., cap. XVIII, recitans illa verba Balaam: *Moriatur anima mea in animabus justorum* (Num.

XIII, 10): « Si Balaam..... *vanum populum sonat*, perspicuum est, inquit, quod vanus prius gentium populus desideret habere consortium cum animabus justorum, Abraham, Isaac et Jacob, qui εὐθὺς, id est *recti et justii* non cupantur. Unde et Geneseos liber ex eorum vocabulo nomen accepit. » Hæc e Commentariis Hieronymi adnotavimus, ut videant nunc critici recentiores quam longe sint a vero, qui putant commentum esse auctorum Gemaroth, librum Geneseos appellari librum Justorum. Certe si commentum est, antiquius demonstratur omnibus Thalmudicis, nec solum apud Hebræos, sed apud veteres scriptores etiam ecclesiasticos olim acceptum. Plura adhuc de libro Justorum, cum ad secundum Samuelis librum ventum erit. MART.

— Vide quæ nobis in Commentariis in Isaïæ cap. XLIV et Ezechielis XVIII, hac super re sunt animadversa.

dimisit in eis ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat, interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel, a Cades-Barne usque ad Gazam [h. Aza]. Omnem terram Gosen usque Gabaon, universos reges et regiones eorum, uno cepit impetu, atque vastavit; Dominus enim Deus Israel pugnat pro eo, reversusque est cum omni Israel ad locum castorum in Galgala,

[C. LII, Cap. XI.] Quæ cum audisset Jabin rex Asor, misit ad Jobab regem Madon, et ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph: ad reges quoque Aquilonis qui habitabant in montanis et in planitie contra meridiem Chineroth, in campestribus quoque et in regionibus Dor juxta mare; Chananæumque ab oriente et occidente, et Amorrhæum atque Hetthæum ac Pherezæum et Jebusæum in montanis: Evæum quoque qui habitabat ad radices Hermon, in terra Mispha. Egressique sunt omnes cum turmis suis populus multus nimis sicut arena, quæ est in littore maris, equi quoque et currus immensæ multitudinis. Conveneruntque omnes reges isti in unum ad aquas Merom, ut pugnarent contra Israel. Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos [h. vulneratos] in conspectu Israel: equos eorum subnervabis, et currus igne comgures. [C. LIII.] Venitque Josue, et omnis exercitus cum eo adversum illos ad aquas Merom subito, et irruerunt super eos tradiditque illos Dominus in manu Israel. Qui percusserunt eos, et persecuti sunt usque ad Sidonem magnam, et aquas Miserephoth [h. Miserephoth, in Latinum, Aquas Calidas], campumque Misphe, qui est ad orientalem illius partem. Ita percussit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias: fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subnervavit, currusque igne combussit. Reversusque statim cepit Asor, et regem ejus percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat. Percussitque omnes animas quæ ibidem morabantur. non dimisit in ea ullas reliquias, sed usque ad interneccionem universa vastavit, ipsamque urbem combussit incendio. [C. LIV.] Et omnes per circuitum civitates, regesque earum cepit, percussit atque delevit, sicut præceperat ei Moses famulus Domini. Absque urbibus, quæ erant in collibus et in tumulis sitæ, cæteras succendit Israel: unam tantum Asor munitissimam flamma consumpsit [h. Verumtamen urbes quæ erant in tumulis sitæ non succendit Israel. Unam tantum Asor munitissimam Josue flamma consumpsit]. Omnemque prædam istarum urbium ac jumenta dividerunt sibi filii Israel, cunctis hominibus interfectis. Sicut præceperat Dominus Mosi servo suo, ita præcepit Moses Josue, et ille universa complevit: non præteriit de universis mandatis nec unum

A quidem verbum, quod jusserat Dominus Mosi. Cæpit itaque Josue omnem terram montanam, et meridianam, terramque Gosen, et planitiem, et occidentalem plagam, montemque Israel, et campestriam ejus: et partem montis quæ ascendit Seir usque ad Baal-Gad, per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit et occidit. Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos. Non fuit civitas quæ se traderet filiis Israel, præter Evæum, qui habitabat in Gabaon: omnes bellando cepit. [C. LV.] Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel, et caderent, et non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Mosi. [T. VI, C. LVI.] In tempore illo venit Josue, et interfecit Enacim de montanis, de [Vulg. tacet de] Hebron, et Debir, et Anab, et de omni monte Juda, et Israel, urbesque eorum delevit. Non reliquit ullum de stirpe Enacim, in terra filiorum Israel: absque in civitatibus [h. non habet in civitatibus] Gaza, et Geth, et Azata, in quibus solis relictis sunt. Cepit ergo Josue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Mosen, et tradidit eam in possessionem filiis Israel, secundum partes et tribus suas. Quievitque terra a præliis.

[Cap. XII.] Hi sunt reges quos percusserunt filii Israel, et possederunt terram eorum trans Jordanem ad solis ortum¹, a torrente Arnon usque ad montem Hermon, et omnem orientalem plagam quæ respicit solitudinem. [C. LVII.] Seon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Esebon, dominatus est ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, et mediæ partis in valle, dimidique Galaad, usque ad torrentem Jaboc, qui est terminus filiorum Amruon. Et a solitudine usque ad mare Cheneroth contra orientem, et usque ad mare deserti, quod est mare salsissimum, ad orientalem plagam per viam quæ ducit Beth-Iisimoth: et ab australi parte, quæ subjacet Asedoth-Phisga. [B. XIX.] Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in Astaroth, et in Edrai, et dominatus est in monte Hermon, et Salacha, atque in universa Basan, usque ad terminum Gesuri, et Machati et dimidiæ partis Galaad: terminum Seon regis Esebon. Moses famulus Domini, et filii Israel percusserunt eos, tradiditque terram eorum Moses in possessionem Rubenitis, et Gadditis et dimidiæ tribui Manasse. [B. XX, C. LVIII.] Hi sunt reges terræ, quos percussit Josue, et filii Israel, trans Jordanem ad occidentalem plagam, a Baal-Gad in campo Libani, usque ad montem cujus pars ascendit in Seir: tradiditque eam Josue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas, tam in montanis quam in planis atque campestribus. In Asedoth, et solitudine, ac meridie Hetthæus fuit et Amorrhæus Chananæus, et Pherezæus, Evæus et

¹ In Canone legitur, a solis ortu. Id vero fluxit e LXX Interpretibus, qui legebant מִזְרַח *mizzerach*

sine ה locali in fine. Hodie in Hebræo est מִזְרַח *mizrehhah*, id est ad ortum. MART.

Jebusæus Rex Jericho unus : rex Ai, quæ est ex latere Bethel, unus, rex Jerusalem unus, rex Hebron unus, rex Jarimuth unus, rex Lachis unus, rex Eglon unus, rex Gezer unus, rex Debir unus, rex Geder unus, rex Harma unus, rex Harab unus, rex Libna unus, rex Adulam unus, rex Maceda unus, rex Beth-El unus, rex Tapphaa unus, rex Epher unus, rex Aphec unus, rex Lassaron unus, rex Madon unus, rex Asor unus, rex Simeron Maron unus, rex Achsaph unus, rex Thanac unus, rex Mageddo unus, rex Cedec unus, rex Jacanaam Charmeli unus, rex Dor, et provinciæ (h. de provincia) Dor unus, rex Gentium Galgal unus, rex Thirsa unus : omnes reges triginta et unus.

(T. VII, C. LIX, Cap. XIII.) Josue senex pro-
 vectæque ætatis erat, et dixit Dominus ad eum : **B**
 Sensisti, et longævus es, terraque latissima derelicta est, quæ necdum est sorte divisa : omnis videlicet Galilæa, Philisthim, et universa Gesuri. A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum, usque ad terminos Accaron contra aquilonem : terra Chanaan, quæ in quinque regulos Philistim dividitur, Gazos, et Azotios Ascalonitas, Gethæos, et Accaronitas. Ad meridiem vero sunt (h. Ad austrum sunt Evæi,) omnis terra Chanaan, et Maara Sidoniorum, usque Apeca et terminos Amorrhæi, ejusque confinia (h...) Libani quoque regio contra orientem (h...), a Baal Gad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath. Omnium qui habitant in monte, a Libano usque ad aquas Miserephoth, universique Sidonii. (B. XXI) Ego sum qui delebo (h. ejiciam) eos a facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hæreditatis Israel, sicut præcepi tibi. (C. LX.) Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, et dimidiæ tribui Manasse, cum qua Ruben et Gad possederunt terram quam tradidit Moses famulus Domini trans fluentia Jordanis ad orientalem plagam. Ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, et in vallis medio, universaque campestria Medaba, usque Dibon, et cunctas civitates Seon regis Amorrhæi, qui regnavit in Esebon usque ad terminos filiorum Ammon, et Galaad, se terminum Gesuri et Machati, et omnem montem Hermon, et universam Basan, usque Salecha, omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth at Edrai, ipse fuit de reliquiis Raphaim : percussitque eos Moses, atque delevit. Nolueruntque disperdere filii Israel Gesuri et Maachati : et habitaverunt in medio Israel usque in præsentem diem. Tribui autem Levi non dedit possessionem ; sed sacrificia et victimæ (h. et victimæ, non habet) Domini Dei Israel, ipsa est ejus hæreditas, sicut locutus est illi. (C. LXI.) Dedit ergo Moses possessionem tribui filiorum Ruben juxta cognationes suas. Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, et in valle ejusdem torrentis mediâ : universam planitiem (h. et urbem quæ est in medio ejusdem torrentis, et universam planitiem) quæ ducit Medaba, Esebon, cunctosque

A viculos ejus (*Vulg.* earum), qui sunt in campestribus : Dibon quoque, et Bamoth-Baal, et oppidum Baal-Maon, Jasa, et Cedemoth, et Mephaath, et Ciriathaim, et Sibama, et Sereth-Assabar in monte convallis. Deth-Phohor et Asedoth-Phisga, et Beth-Jisimoth ; omnes urbes campestris, universaque regna Seon regis Amorrhæi, qui regnavit in Esebon, quem percussit Moses cum principibus Madian : Evi et Recem, et Sur, et Hur, et Reba, duces (*Vulg. tac.* duces) Seon habitatores terræ. Et Balaam filium Beor hariolum occiderunt filii Israel gladio cum cæteris interfectis. Factusque est terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas urbium et viculorum. (C. LXII.) Deditque Moses tribui Gad et filiis ejus per cognationes suas possessionem, cujus hæc divisio est (h. cujus iste est terminus). Terminus Jaser, et omnes civitates Galaad, dimidiamque partem terræ filiorum Ammon, usque ad Aroer, quæ est contra Rabba. Et ab Esebon usque Ramath, Misphe et Batonim : et a Manaim usque ad h...) terminum Dabir. In valle quoque Beth Aram. et Beth-Nemra, et Soccoth, et Saphon reliquam partem regni Seon regis Esebon : hujus quoque Jordanis finis est usque ad extremam partem maris Chenereth trans Jordanem ad orientalem plagam, Hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates et villæ earum. (C. LXIII.) Dedit et dimidiæ tribui Manasse, filiisque ejus juxta cognationes suas possessionem, cujus hoc principium est : a Manaim universam Basan, et cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Jair, qui sunt in Basan, sexaginta oppida. Et dimidiam partem Galaad, Astaroth, et Edrai, urbes regni Og in Basan : filiis Machir, filii Manasse, dimidiæ parti filiorum Machir juxta cognationes suas. Hanc possessionem divisit Moses in campestribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam. Tribui autem Levi non dedit possessionem quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio ejus, ut locutus est illi.

(C. LXIV, Cap. XIV.) Hoc est quod possederunt filii Israel in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos et Josue filius Nun, et principes familiarum per tribus Israel : sorte omnia dividentes, sicut præceperat Dominus in manu Mosi, novem tribubus et dimidiæ tribui. Duabus enim tribubus et dimidiæ dederat Moses trans Jordanem possessionem : absque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos : *sed in eorum successerunt locum* (h. non habet ea, sed sic : Quoniam filii Joseph in duas fuere divisi tribus) filii Joseph in duas divisi tribus, Manasse et Ephraim : nec acceperunt. Levitæ aliam in terra partem, nisi urbes ad habitandum, et suburbana earum ad alenda jumenta et pecora sua. Sicut præceperat Dominus Mosi, ita fecerunt filii Israel, et diviserunt terram. (B. XXII, C. LXV.) Accesserunt itaque filii Juda a Josue in Galgala, locutusque est ad eum Chaleb filius Je-

phonne Cenezæus : Nosti quid locutus sit Dominus ad Mosen hominem Dei de me et te in Cades-Barne. Quadraginta annorum eram quando me misit Moses famulus Domini de Cades-Barne, ut considerarem terram, nuntiavi que ei quod mihi verum videbatur. Fratres autem mei, qui ascenderant mecum, dissolverunt cor populi : et nihilominus ego secutus sum Dominum Deum meum. Juravitque Moses in die illo, dicens : Terra quam calcavit pes tuus, erit possessio tua, et filiorum tuorum in æternum : quia secutus es Dominum Deum meum. Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est in præsentem diem. Quadraginta et quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Mosen, quando ambulabat Israel per solitudinem : hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens, ut eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum, illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum quam ad gradiendum. Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt et urbes [h. quem pollicitus est Dominus in die illa, quia tu quoque audisti, quod Enacim sunt ibi et urbes] magnæ atque munitæ, si forte sit Dominus mecum, et potero delere eos, sicut promisit mihi. [C. LXVI.] Benedixitque ei Josue, et tradidit [Vulg. add. ei] Hebron in possessionem. Atque ex eo fuit Hebron Chaleb filio Jephonne Cenezæo usque in præsentem diem : quia secutus est Dominum Deum Israel. Nomen Hebron ante vocabatur Cariath-Arbe : Adam maximus ibi inter Enacim situs est : et terra cessavit a præliis.

[B. XXIII, C. LXVII, Cap. XV.] Igitur sors filiorum Judæ per cognationes suas ista fuit, a termino Edom, desertum Sin contra meridiem, et usque ad extremam partem australis plagæ. Initium ejus a summitate maris salsissimi, et a lingua ejus, quæ respicit meridiem. Egrediturque contra ascensum Scorpionis, et pertransit in Sina : ascenditque in Cades-Barne, et pervenit in Esron, ascendens Addara, et circumiens Carcaa, atque inde pertransiens in Asemona, et perveniens ad torrentem Ægypti : eruntque termini ejus mare Magnum [h. non habet

¹ Contrarius est in Hebræo sensus hujus loci, neque vero ibi dicitur, Axam suam fuisse a viro suo Othoniele, ut peteret agrum a patre suo Chaleb : sed quod ipsa Axa impulerit maritum ad petendum agrum hujusmodi. וַתְּסִיחֶהוּ לְאָחָא *vattesithehu lischol*, id est, *et illa excitavit eum* (maritum scilicet) *ad petendum*. Quod constanter legitur etiam infra, Judicum 1, 14, ubi de Axa sive Achsa eadem narratur. Veritati Hebræicæ consentit Corbeiensis n. ms. codex Bibliorum in nostra bibliotheca S. Germani a Pratis num. 1. Prima enim manu sic habet Josue xv, 48 : *Quæ, cum pergerent simul, suasit viro ut peteret a patre suo agrum*. Hanc lectionem prope erat ut amplecteremur, nisi unanimis aliorum mss. codicum consensus tam hic quam Judicum capite primo, aliud suasisset : et lectori haud sane probarentur in una Scripturarum narratione diversæ ac dissidentes ejusdem contextus interpretationes. Cæte-

rum hoc loco Hieronymus consuetudini LXX Seniorum, ut et alibi sæpius, se coaptavit, docetque in Epitaphio Paulæ, Othonielem, filium Jephonne, pro australi terra et arida, aquas superiores et inferiores suscepisse possidendas. Unde non improbabilis omnino existit conjectura, Hieronymum de Axa ab Othoniele persuasa, idem sensisse quod LXX translatores. Liberum tamen circa hæc lectoris esto iudicium. MART.

magnum]. Hic erit finis meridianæ plagæ. Ab oriente vero erit initium, mare salsissimum usque ad extremam Jordanis, et ea quæ respiciunt ad aquilonem, a lingua maris usque ad eundem Jordanem fluvium. Ascenditque terminus in Beth-Agla, et transit ab aquilone in Beth-Araba : ascendens ad lapidem Boen filii Ruben, et tendens usque ad terminos Debera de Valle Achor, contra aquilonem respiciens Galgala, quæ est ex adverso ascensionis Adommim, ab australi parte torrentis : transitque aquas, quæ vocantur Fons solis, et erunt exitus ejus ad fontem Rogel. Ascenditque per convallem filii Ennom ex latere Jebusæi ad meridiem, hæc est Jerusalem, et inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Ge-Ennom ad occidentem in summitate vallis Raphaim contra aquilonem. Pertransitque a vertice montis usque ad fontem aquæ Nephthoa, et pervenit usque ad vicos montis Ephron : inclinaturque in Baala, quæ est Cariath-Iarim, *id est, urbs silvarum* [h. non habet]. Et circumit de Baala contra occidentem, usque ad montem Seir : transitque juxta latus montis Jarim ad aquilonem in Cheslon, et descendit in Beth-Sames, transitque in Thamna. Et pervenit contra aquilonem partis Accaron ex latere : inclinaturque Sechrona, et transit montem Baala : pervenitque in Jebneel, et maris Magni contra occidentem sine concluditur. Hi sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis. [C. LXVIII.] Chaleb vero filio Jephonne dedit partem in medio filiorum Juda, sicut præceperat ei Dominus : Cariath-Arbe patris Enac, ipsa est Hebron. Delevitque ex ea Chaleb tres filios Enac, Sesai et Ahiman et Tholmai de stirpe Enac. Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath-Sepher, *id est, civitas litterarum* [h. non habet]. [C. LXIX.] Dixitque Chaleb : Qui percusserit Cariath-Cepher, et ceperit eam, dabo illi Axam filiam meam uxorem. Cepitque eam Othoniel, filius Genez, frater Chaleb junior : deditque ei Axam filiam suam uxorem. Quæ cum pergerent simul, suasa est a viro suo ut peteret a patre suo agrum ¹. [C. LXX.] Suspiravitque ut

rum hoc loco Hieronymus consuetudini LXX Seniorum, ut et alibi sæpius, se coaptavit, docetque in Epitaphio Paulæ, Othonielem, filium Jephonne, pro australi terra et arida, aquas superiores et inferiores suscepisse possidendas. Unde non improbabilis omnino existit conjectura, Hieronymum de Axa ab Othoniele persuasa, idem sensisse quod LXX translatores. Liberum tamen circa hæc lectoris esto iudicium. MART.

— De Hebræi textus sensu disputatum eruditus viris in utramque partem : videtur enim e contrario pronuntiare, quod ipsa Axa virum suum ad petendum agrum excitavit : quemadmodum et parallelus textus capitis primi, tum veteres versiones Syriaca atque Arabica, multi denique interpretes ex iis etiam, qui adhærent Hebræo pressius, Vulgatam sententiam, lectionemque codicum Latinorum probant. Et refert quidem Martian. in uno Corbeiensi scriptum invenisse prima manu, *suasit*

sedebat in asino. Cui Chaleb : Quid habes ? inquit. At illa respondit : Da mihi benedictionem : terram australem et arenam [h. non habet] dedisti mihi, junge et irriguam. Dedit itaque ei Chaleb irriguum superius et inferius. Hæc est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas. Erantque civitates ab extremis partibus filiorum Juda [h.] terminum Edom a meridie : Cabsael et Eder et Jagur, et Cina et Dimona, Adeda, et Cedes et Asor¹, et Jethnam, Ziph et Telem, Baloth et Asor nova [h. Asor nova ideo dicitur quia altera Asor vetus] et Carioth, Esron hæc est Asor. Amam, Same, et Molada, et Aser-Gadda et Asemon, Beth-Phelet, et Aser-Sual et Ber-Sabee et Baziothia, Bala et Hiim, Essem et Eltholad, et Xiil et Harma, Siceleg et Medemena et Sensenna, Lebaoth et Silim et Aen et Remmon. Omnes civitates viginti novem² et villæ earum. [C. LXXII.] In campestribus vero : Estaol et Saraa et Asena, et Zanoë et Aen-Gannim, Taphphua et Enaim, et Jarimuth, Adulam, Soccho et Azeca et Sarim, Adithaim et Gedera et Giderothaim : et urbes quatuordecim, et villæ earum. Sanna et Adessa et Magdal-Gad, Delean et Mespha et Jethel, Lachis et Bescat, et Aglon, Chebbon et Leemas et Cethlis Gideroth, Bet-Dagon et Neema et Maceda : civitates sedecim, et villæ earum. Labana et Ether et Asan, Jephtha et Esna et Nesib, et Ceila et Achzib et Maresa : civitates novem et villæ earum. Accaron cum vicis et villulis suis. Ab Accaron usque ad mare : omnia quæ vergunt ad Azotum et viculos ejus. Azotus cum vicis et villulis suis. Gaza cum viculis [Vulg. vicis] et villulis suis, usque ad torrentem Ægypti, mare Magnum et terminum ejus. Et in monte : Samir et Jathir et Soccho, et Danna et Cariath-Senna, hæc est Dabir ; Anab et Isthemo, et Anim, Gosen et Olon et Gilo : civitates undecim et villæ earum. Arab et Ruma³ et Esaan, et Janum et Beth-Thaphphua et Apeca, Amata⁴ et Cariath-Arbe, hæc est Hebron et Sior :

vivo, quod postea mutatum est. Verum præterquam quod adulteras manus perpassi codicis eo ipso in loco fluxa est fides, contrarium sensum præferunt alii omnes, qui in verbis tantum ab se invicem abluunt. E nostris Urbinas habet, *Qui cum pergerent simul.* etc. Palatin. *Cumque pergerent simul, suavit ei ut peteret,* etc. Quæ tamen lectio pro vetere, quæ non apparet, sequiori manu videlicet substituta.

¹ Utriusque Asor meminit sanctus Hieronymus libro de locis Hebraicis ; ac juxta præsentem annotationem Canonis, istam Asor novam in Scriptura appellatam fuisse dicit, ad distinctionem veteris Asor, quæ fuit civitas regni Jabin. MART.

— Urbinas ms., *Capsel*, et mox *Addada*, et *Aziph*, et *Celem*, denique *et Asor et Naba nova*, quod nomen *Naba* pro *Nova* repetitum temere est. Plures autem cognomines Asor urbes S. Pater lib. de Nominibus recenset.

² Idem ms., *civitates triginta novem*, etc. Equidem si descriptarum urbium numerum supputes, sedum viginti novem, quod præfert impressa lectio sed triginta quinque reperias, quibus si addas Hebron, Dabit et Cariath Sepher, jam erunt triginta octo.

A civitates novem, et villæ earum. Maon et Chermel et Ziph, et Jota, et Jezrael et Jacadaam et Zanoë, Accain, Gebaa, et Thamma : civitates decem, et villæ earum. Alud, et Beth-Sur, et Gedor, Mareth, et Beth-Anot, et Elthecon : civitates sex villæ earum. Cariath-Baal, hæc est Cariath-Iarim, *urbs silvarum* [h. non habet], et Arebba : civitates duæ et villæ earum. In deserto Beth-Araba, Middin, et Schacha, Anebsam, et civitas Salis, et En-Gaddi : civitates sex, et villæ earum. [C. LXXIII.] Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere : habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque in præsentem diem.

[B. XXIV, Cap. XVI.] Cecidit quoque sors filiorum Joseph, ab Jordane contra Jericho et aquas ejus ab oriente : solitudo quæ ascendit de Jericho ad montana [Vulg. montem] Beth-El : et egreditur de Beth-El, Luzam : transitque terminum Archi-Ataroth. Et descendit ad occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad [h.] terminum Beth-Horon inferioris, et Gazer : finiunturque regiones ejus mari Magno. [C. LXXVI.] Possederuntque filii Joseph Manasse et Ephraim. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas : et possessio eorum contra orientem, Ataroth-Addar usque Beth-Horon superiorem. Egrediunturque confinia in mare : Mechemethath vero aquilonem respicit, et circumit [h.] terminum contra orientem in Tanath-Selo : et pertransit ab oriente Janoe. Descenditque de Janoe in Ataroth et Naritha : et pervenit in Jericho, et egreditur ad Jordannem. De Taphphus pertransit contra mare in vallem Arundineti, suntque egressus ejus in mare salsissimum [h. non habet salsissimum]. [C. LXXV.] Hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas. Urbesque separatæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, et villæ earum. [C. LXXVI.] Et non interfecerunt filii Ephraim Chananeum, qui habitabat in Gazer :

³ Pro *Ruma*, Hebræus et Chaldæus legunt *Duma*, propter similitudinem *Resch*, et *Daleth*, quæ parvo apice distinguuntur. Contra, Isaïæ cap. xxi, quidam Hebræorum pro *Duma*, *Roma* legunt : volentes prophetiam contra Romanum regnum dirigi, frivola persuasione, qua semper in Idumææ nomine Romanos existimant demonstrari. Vide lib. v Comment. sancti Hieronymi in Isaïam. MART.

D — Nostri ms. *Roma* legunt pari consensu : Hebræus habet *Duma*. Confer. commentar. in Isaïæ cap. xxi.

⁴ Editi cum aliquot mss. legunt *Athmatha* : alii *Atmatha*, vel *Admatha*. Canon autem *Umata* nunc habet pro *Humata*, sive *Hhumta* hodierno Massoretharum. Illud tamen *Umata* derivari potuit ex Εὐμα LXX interpretum. Primitus scriptum fuit in Canone *Amata* : quod Hieronymus legit in libris locorum et nominum Hebraicorum : nusquam vero *Humata* vel *Umata*. Porro in nominibus emendandis, quæ in Græcis et Latinis codicibus, præter pauca, omnia corrupta Hieronymus repererat, nos quoque ita sudavimus, ut millies tæderet cœpti laboris ac hujusce restitutionis. MART.

— Palatin. mss., *Atma* : Urbinas, *Amatha*. Hebraice est *המטה*

habitavitque Chananæus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

[C. LXXVII, *Cap.* XVII.] Cecidit autem sors tribui Manasse (ipse est enim primogenitus Joseph): Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir [*Vulg. tac. vir*] pugnator, habuitque possessionem Galaad et Basan: et reliquiis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, et filiis Helech, et filiis Eriael, et filiis Sechem, et filiis Ephraim, et filiis Semida. Isti sunt filii Manasse, filii Joseph, mares, per cognationes suas [C. LXXVIII.] Salphaad vero filio Ephraim, filii Galaad. filii Machir, filii Manasse, non erant filii, sed solæ filia: quarum ista sunt nomina: Maala et Noa et Eglâ et Melcha et Thersa. Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, et Josue, filii Nun, et principum, dicentes: Dominus præcepit per manum Mosi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis juxta imperium Domini possessionem, in medio fratrum patris earum. Et ceciderunt funiculi Manasse decem, absque terra Galaad et Basan trans Jordanem. Filia enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum ejus. [C. LXXIX.] Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant, fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmathab, quæ respicit Sichem, et egreditur ad dextram juxta habitatores fontis Taphphæ. Etenim in sortem Manasse ceciderat terra Taphphæ, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraim. Descenditque terminus vallis Arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab aquilone torrentis, et exitus ejus pergit ad mare: ita ut ab austro sit possessio Ephraim, et ab aquilone Manasse, et utramque claudat mare, et jungatur sibi in tribu Aser ab aquilone, et in tribu Issachar ab oriente. Fuitque hæreditas Manasse in Issachar et in Aser Beth-San et viculi ejus, et Jeblaam cum viculis suis, et habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque En-Dor cum viculis suis, similiterque habitatores Thanach cum villis [*Vulg. viculis*] suis, et habitatores Mageddo cum viculis suis, et tertia pars urbis Napheth. [C. LXXX.] Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cœpit Chananæus habitare in terra ista [*Vulg. sua*]. Postquam autem convaluerunt filii Israel, subjecerunt Chananæos, et fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos. (B. XXV.) Locutique sunt filii Joseph ad Josue, atque dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis funiculi unius, cum sim tantæ multitudinis, et benedixerit mihi Dominus? Ad quos Josue ait: Si populus multus es, ascende in silvam, et succide tibi spatia in terra Pherezæi et Raphaim: quia angusta est

tibi possessio montis Ephraim. Cui responderunt filii Joseph: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananæi, qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Beth-San cum viculis suis, et Jezrael mediam possidens vallem. Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraim et Manasse: Populus multus es, et magnæ fortitudinis, et non habebis sortem unam; sed transibis ad montem, et succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: et poteris ultra procedere cum subverteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, et esse fortissimum.

(T. VIII, B. XXVI, C. LXXXI, *Cap.* XVIII.) Congregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, et fuit eis terra subjecta. (C. LXXXII.) Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas. Ad quos Josue ait: Usquequo marceitis ignavia, et non intratis ad possidendam terram quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis? Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, et pergant atque circumeant terram, et describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis: referantque ad me quod descriperint. Dividite vobis terram in septem partes: Judas sit in terminis suis ab australi plaga, et domus Joseph ab aquilone. Mediam inter hos terram in septem partes describite (h. Vos vero terram in septem partes describite): et huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem, quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem et Ruben, et dimidia tribus Manasse, jam acceperunt possessiones suas trans Jordanem ad orientalem plagam: quas dedit eis Moses famulus Domini. (B. XXVII.) Cumque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam terram, præcepit eis Josue, dicens: Circuite terram et describite eam, ac revertimini ad me, ut hic coram Domino¹, in Silo, mittam vobis sortem. Itaque perrexerunt, et lustrantes eam, in septem partes dividerunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Josue in castra Silo. (C. LXXXIII.) Qui misit sortes coram Domino in Silo, dividitque terram filiis Israel in septem partes (h. juxta divisiones earum). Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent terram [*Vulg. tac. terram*] inter filios Juda et filios Joseph. Fuitque terminus eorum contra aquilonem ab Jordane: pergens juxta latus Jericho septentrionalis plagæ, et inde contra occidentem ad montana conscendens, et perveniens in solitudinem Beth-Aven, atque pertransiens juxta Luzam ad meridiem, ipsa est Beth-El: descenditque in Athroth-Addar, in montem qui est ad meridiem Beth-

¹ Mss. *coram Domino Deo*; sed Hebræus non habet vocem *Deo*. Nomina autem *Dei* et *Domini* addita sæpiissime reperiuntur in Græcis ac Latinis exemplaribus; quæ tanquam superflua radenda

monet S. Hieronymus. MART.

— Addunt iidem ms. *Deo*: sed Urbinas præterea *vestro*.

Horon inferioris. Et inclinatur circumiens contra mare ad meridiem montis qui respicit Beth-Horon contra Africum: suntque exitus ejus in Cariath-Baal, quæ vocatur et Cariath-larim, urbem filiorum Juda. Hæc est plaga contra mare, et [Vulg. ad] occidentem. A meridie autem ex parte Cariath-Iarim egreditur terminus contra mare, et pervenit usque ad fontem aquarum Nephthoa. Descenditque in partem montis qui respicit vallem filiorum Ennom: et est contra septentrionalem plagam in extrema parte vallis Raphaim. Descenditque in Ge-Ennon, *id est, Vallis Ennon* [h. non habet] juxta latus Jebusæi ad austrum: et pervenit ad fontem Rogel, transiens ad aquilonem, et egrediens ad En-Semes, *id est, fontem Solis* [h. non habet].: et pertransit usque ad tumulos, qui sunt e regione ascensus, Adommin: descenditque ad Aben Boen, *id est, lapidem Boen*, [h. non habet] filii Ruben, et pertransit ex latere aquilonis ad campestria: descenditque in planitiem, et prætergreditur contra aquilonem Beth-Agla: suntque exitus ejus contra linguam maris salsissimi ab aquilone in fine Jordanis ad australem plagam, qui est terminus illius ab oriente. Hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, et familias suas¹. (C. LXXXIV.) Fueruntque civitates ejus, Jericho et Beth-Agla et Vallis Casis, Beth-Araba et Semaraim et Beth-El et Avim et Aphphara et Ophra, Villa Emona et Ophni et Gabee: civitates duodecim, et villæ earum. Gabaon et Rama et Beroth et Mesphe, Caphera et Ammosa et Recem, Jarephel et Tharala, et Sela, Eleph, et Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath, Cariath: civitates quatuordecim et villæ earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

[C. LXXXV. Cap. XIX.] Et egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hæreditas eorum in medio possessionis filiorum Juda: Ber-Sabee et Sabee et Molada et Aser-Sual, Bala et Asem et Eltholad Bethul et Arma et Siceleg et Beth-Marchaboth et Aser-Susa et Beth Lebaoth et Sareon: civitates tredecim et villæ earum. Ain, Remmon, ei Athar, et Asan: civitates quatuor et villæ earum: omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Balath-Beer Ramath contra australem plagam. Hæc est hæreditas filiorum Simeon juxta cognationes suas, in funiculo et possessione filiorum Juda, quæ major erat. Et idcirco possederunt filii Simeon in medio hæreditatis eorum. [C. LXXXVI.] Cecidit quoque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas, et factus est terminus possessionis eorum usque Sarid. Ascenditque de mari et Marala, et pervenit in Debbaseth, usque ad torrentem qui est contra Jecennam. Et revertitur de Sarid contra orientem in fines Cheselth-Thabor, et egredietur ad Dabrath, ascenditque contra Japhie.

A Et inde pertransit [Vulg. add. usque] ad orientalem plagam Getha-Epher, Itha-Casin, et egredietur in Remmon, Amthoar, Anea. Et circumit ad aquilonem Annathon: suntque egressus ejus vallis Jephtha-El, et Cateth et Nealal et Semron et Jedala et Beth-Leem: civitates duodecim et villæ earum. Hæc est hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes et viculi earum. (C. LXXXVII.) Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas. Fuitque ejus hæreditas (h. terminus), Jezraela et Chasaloth et Sumen et Aphaïm, Seon, et Anaarath et Labbith et Cesion, Abes, et Rameth, et En-Gannim, et En-Adda, et Beth-Phees. Et pervenit terminus ejus usque Thabor et Seesima et Beth-Semes: eruntque exitus ejus Jordanis: civitates sedecim et villæ earum. Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes et viculi earum. [C. LXXXVIII.] Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas: fuitque terminus eorum Alcath et Olia et Beten et Axaph, Elmelech et Amaad et Messal, et pervenit usque ad Carmelum maris et Sior, Labanath. Ac revertitur contra orientem Beth Dagon, et pertransit usque Zabulon et Vallem Jephtha-El contra aquilonem in Beth-Emec et Nehiel. Egredieturque ad lævam Chabul, et Achran² (h. Hebron) et Roob et Ammon et Cane, usque ad Sidonem magnam. Revertiturque in Orma usque ad civitatem munitissimam Tirum, et usque Osa: eruntque exitus ejus in mare de funiculo Achziba, et Amma et. Aphec et Roob: civitates viginti duæ et villæ earum. C Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque et viculi earum (C. LXXXIX.) Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas, et cæpit terminus de Heleph et Elon in Sananim, et Adami, quæ est Neceb, et Jebnael usque Leom, egressus eorum usque ad Jordanem: revertiturque terminus contra occidentem in Azrot-Thabor, atque inde egreditur in Ucoqa, et pertransit in Zabulon contra meridiem, et in Aser contra occidentem, et in Juda ad Jordanem contra ortum solis: et civitates munitissimæ, Aseddim, Ser et Ammath, et Reccath et Chenereth, et Edema et Arama. Asor, et Cedes et Edrai, et En-Asor, et Jeron et Magda-El, Harem et Beth-Anath et Beth-Semes: civitates decem et novem, et villæ earum. Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, urbes et viculi earum. [C. XC.] Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima, et fuit terminus possessionis ejus Saraa et Esthaol, et Air-Semes, *id est, civitas Solis* [h. non habet]. Selebin et Aialon et Jethela, Elon et Themnatha et Achron, Elthece, et Gebbethon et Baalath, lud et Bene-Barac et Geth-Remmon: Aquæ Jercon et Arecon, cum termino qui respicit Joppen, et ipso fine concluditur. [h. XCI] Ascen-

¹ Palat quoque nostri mss. *singulas* habet pro *suas*, eodem sensu.

² Ita mss. omnes: editi vero legunt *Abran*. MART

deruntque filii Dan, et pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam, et percusserunt in ore gladii, ac possederunt, et habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Lesem-Dan [h.] vocantes Lessem-Dan], ex nomine Dan patris sui. Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, urbes et viculi earum. (C. XCII.) Cumque compleret sorte dividere terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Josue filio Nun in medio sui, juxta præceptum Domini, urbem quam postulavit, Thamnat-Seraa in monte Ephraim, et ædificavit civitatem, habitavitque in ea. Hæc sunt possessiones quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos et Josue filius Nun, et principes familiarum ac tribuum Israel, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique sunt terram.

(T. IX, B. XXVIII. C. XCIII, *Cap. XX.*) Et locutus est Dominus ad Josue, dicens: Loquere filiis Israel, et dic eis: Separate urbes fugitivorum, de quibus locutus sum ad vos per manum Mosi, ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius, et possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis: cum ad unam harum confugerit civitatum, stabitque ante portam civitatis, et loquetur senioribus urbis illius, ea quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, et dabunt ei locum ad habitandum. Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus ejus: quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum, triduumve, ejus probatur inimicus. Et habitabit in civitate illa, donec stet ante judicium causam reddens facti sui, et moriatur sacerdos magnus qui fuerit in illo tempore: tunc revertetur homicida, et ingrediatur civitatem et domum suam de qua fugerat. Decreveruntque (h. sanctificaverunt) Cedes in Galilæa montis Nephthali, et Sichem in monte Ephraim, et Cariath-Arbe, ipsa est Hebron, in monte Juda. (C. XCIV.) Et trans Jordanem contra orientalem plagam Jericho, statuerunt Bosor (h. Beser), quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben, et Ramoth in Galaad de tribu Gad, et Gaulon in Basan de tribu Manasse. Hæc civitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel et advenis qui habitabant inter eos, ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, et non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

(C. XCIV, *Cap. XXI.*) Accesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazar sacerdotem, et Josue filium Nun, et ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel: locutique sunt ad eos in Silo terræ Chanaan, atque dixerunt: (B. XXIX.) Dominus præcepit per manum Mosi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, et suburbana earum ad alenda jumenta. Dederuntque filii Israel (h. Levitis) de possessionibus suis juxta imperium Domini, civitates et suburbana earum. (C. XCIV.) Egressaque

A est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis, de tribubus Juda, et Simeon, et Benjamin, civitates tredecim: et reliquis filiorum Caath, id est Levitis qui superfuerant de tribubus Ephraim, et Dan, et dimidia tribu Manasse, civitates decem. (C. XCVII.) Porro filiis Gerson egressa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar et Aser et Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan, civitates numero tredecim. (C. XCVIII.) Et filiis Merari per cognationes suas de tribubus Ruben et Gad et Zabulon, urbes duodecim. Dederuntque filii Israel Levitis civitates et suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Mosi, singulis sorte tribuentes. De tribubus filiorum Juda et Simeon dedit (h. dederunt) Josue civitates: quarum ista sunt nomina, filiis Aaron per familias Caath Levitici generis (prima enim sors illis egressa est) (h. filiis Aaron per familias Caath Levitici generis prima sors egressa est) Cariath-Arbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Juda, et suburbana ejus per circuitum. Agros vero et villas ejus dederat [h. dederunt] Chaleb filio Jephonne ad possidendum. (C. XCIX.) Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis, Hebron confugii civitatem, ac suburbana ejus: et Lebnam cum suburbanis suis: Jether, et Isthimoa, et Polon, Dabir, et Ain et Juta, et Beth-emes, cum suburbanis suis: civitates novem, de tribubus, ut dictum est duabus. De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon, et Gabae, et Anathoth, et Almon cum suburbanis suis: civitates quatuor. Omnes simul civitates filiorum Aaron sacerdotis, tredecim, cum suburbanis suis. C Reliquis vero per familias filiorum Caath Levitici generis, hæc est data possessio. De tribu Ephraim urbes confugii, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, et Gazer et Cebaim et Beth-Horon, cum suburbanis suis, civitates quatuor. De tribu quoque Dan, Ethece et Gebbethon, et Aialon et Geth-Remmon, cum suburbanis suis civitates quatuor. Porro de dimidia tribu Manasse, Tanach et Geth-Remmon, cum suburbanis suis, civitates duæ. Omnes civitates decem, et suburbana earum, datæ sunt filiis Caath inferioris gradus. (C. C.) Filiis quoque Gerson Levitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugii civitatem (*Vulg.* civitates) Caulon in Basan, et Bosram (h. Bosthram), cum suburbanis suis, civitates duas. Porro de tribu Issachar, Cesion, et Dabrath, et Jarimuth, et Engannim, cum suburbanis suis civitates quatuor. De tribu autem Aser, Misal et Abdon et Eleath et Roob, cum suburbanis suis civitates quatuor. (C. CI.) De tribu quoque Nephthal civitatem (*Vulg.* civitates) confugii: Cedes in Galilæa, et Ammoth Dor, et Carthan, cum suburbanis suis, civitates tres. Omnes urbes familiarum Gerson, tredecim cum suburbanis suis. Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon, Jecenam et Chartha et Damna et Nalal, civitates quatuor cum suburbanis suis¹. Et de tribu

¹ Post urbes Zabulonias addunt editi et mss. aliquot libri: *De tribu Ruben ultra Jordanem con-*

Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad et Manaim et Eschon et Jaser, civitates quatuor cum suburbanis suis. Omnes urbes filiorum Merari per familias et cognationes suas, duodecim. Itaque universæ civitates Levitarum in medio possessionis filiorum Israel, fuerunt quadraginta octo cum suburbanis suis, singulæ per familias distributæ. [C. CII.] Deditque Dominus (*Vulg. add. Deus*) Israeli omnem terram, quam traditurum se patri-
tra Jerichò civitates refugii, Bosor in solitudine, Misor et Jaser, et Jethson et Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis: quod e LXX Translatoribus fluxisse vix dubium esse potest: nam quæ leguntur in Hebræis voluminibus, aliis verbis, ut mox dicemus, concepta sunt. Ne quid vero diligentiam aut fidei a nobis queat desiderari, ubi maxima videntur ad intelligentiam Scripturarum momenta: quæcunque versiculi istius absentiam, variantesque spectant lectiones Hebræorum, Græcorum, ac Latinorum, non gravabimur dicere. Itaque sciendum primo in Græcis LXX Interpretum exemplaribus omnia esse consona, præter pauca levioris momenti, et unam variationem lectionem, quam Nobilius affert, dicens in aliquo libro esse, *Bosor in solitudine Misor*, pro his quæ in textu leguntur *Bosor in deserto; Miso, et suburbana ejus*, etc. Apud Latinos autem dissidia hæc multa: abest enim integer ille versus 36 in mss. antiquioribus ac melioris note, puta in Regio ms. codice, num. 3563, Colbertino Aniciensi, num. 157, Corbeiensibus 1 et 10, et in uno S. Germani, unum, 157. Denique exscriptor Canonis Hebr. verit. ad fidem alterius exemplaris castigatioris suum emendans, universa verba hæc litura delevit, ut similia quædam additamenta. Tres tantummodo habemus recentiores mss. codices Bibliorum, qui legunt comma prædictum, prout exstat positum in Vulgata nostra Latina, non tumultuario ordine Bibliorum Roberti Stephani et theologorum Lovaniensium, ubi prius commemorantur urbes Galaaditarum Meraritis concessæ, quam Rubenitarum: in quo peccavit etiam Syrus interpres recens urbes de tribu Ruben, ante eas quæ fuerunt e tribu Zabulonis. His ita observatis, manifestum apparet, exemplaria Hebraica Hieronymi aliqua sui parte fuisse mutila, nec versus omnes Bibliorum habuisse ascriptos: quia si fuisset in eis versiculus 36 hujus capituli XXI Josue, Latine illum Hieronymus reddidisset, et in antiquioribus editionis Latine S. Doctoris codicibus reperiretur, in quibus abesse supra dicebamus. Vera est igitur adnotatio Hebræicorum librorum, qua docemur in Hillelis et aliis vetustioribus libri Josue exemplaribus Hebræis abesse duos versus (nos unum dicimus) in quibus quatuor Rubenitarum urbes memorantur: cum enim Hieronymi ætate in aliquot libris desiderarentur, inficiari nullus potest et in quibusdam aliis fuisse omissos. Sed de Hebræis voluminibus hæc notanda supersunt, nempe in vetustis et optimis nonnullis mss. exemplaribus eo modo haberi: וממטה ראבן את-עיר מקלט הרצה את-בצר במדבר ואת-מגרשיה את-יהצה ואת-מגרשיה את-סדמות ואת-מגרשיה ואת-מיפעת ואת-מגרשיה * ערים ארבע
ruben, eth-hir miclat harotseahh: eth-belser bammidbar, veeth-hir migrasclieha; eth-tahatsa, veeth-migrascheha. Eth cedemoth, veeth-migrascheha; veeth mephaath, veeth-migrascheha. arim arba. Interpretatur autem: *Et de tribu Ruben, civitatem refugii homicidæ, Bosor in deserto. et suburbana ejus, et Jassa, et suburbana ejus. Cedemoth et suburbana ejus: et Mephaath et suburbana ejus, civi-*

bus eorum juraverat: et possederunt illam, atque habitaverunt in ea. (B. XXX.) Dataque est ab eo par in omnes per circuitum nationes: nullusque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt. Ne unum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia. (T. X, C. CIII, Cap. XXII.) Eodem tempore vocavit Josue Rubenitas, et Gadditas, et dimidiam tates quatuor. Porro hæc verba scripta reperiuntur in mss. Hebræo codice Regio n. 7. et in altero optimo exemplari ms. notato BB. 32 in bibliotheca domus Orationis Parisiensis in vico S. Honorati: in quo tamen ultimo codice secunda manus expunxit, non versus duos integros, ut perperam asserit Ricardus Simon lib. 1 Hist. Criticæ Vet. Test. cap 22, sed solummodo quatuor aut quinque verba, quæ non leguntur in aliis exemplaribus Hebræorum, nec in impressis. Verba expuncta sunt isthæc, *eth hir miclat harotseahh... bammidbar*, id est, *urbem refugii homicidæ... in deserto*. Quatuor aut quinque his verbis exceptis, cætera scripta sunt in mss. exemplaribus Regiæ bibliothecæ, n. 5 et n. 6, in uno etiam ms. codice viri clarissimi Pauli Pelissonii, quem bibliothecæ nostræ S. Germani a Pratis nuper donavit, inque plurimis aliis, quos brevitatis ergo non recensemus. Exstant etiam nonnulli, sed recentiores, in quibus absunt duo versus prædicti, quemadmodum et in antiquis Latinis libris. Unde exploratum habemus, et antiqua, et recentiora, sive infimæ ætatis volumina quædam Hebræa, errore librariorum esse mutila: indeque fit ut loco Josue, imperfectam habeamus uno vel duobus versiculis versionem Latinam Hieronymi qui sæpius testatur se nihil mutasse de veritate Hebræica, sed puro ac fideli sermone suæ linguæ hominibus editionem novam condidisse. Mutila diximus antigrafa quædam Hebræorum, atque imperfectam hic loci Hieronymianam versionem, quia nisi duobus his versibus ascriberentur quatuor urbes de Rubenitarum hæreditate, summa duodecim civitatum, quæ Meraritis attributæ dicuntur, nullatenus confici posset: quam tamen in Scriptura vers. 8 expresse subductam legimus. Supplendus igitur locus in versione Hieronymi ex LXX translatione Græca, vel potius e versibus 78 et 79 capituli vi lib. I Paralipomenon, ubi eadem verba, quæ hoc loco desiderantur, reperiuntur expressa tam in Hebræis, quam in Latinis exemplaribus. MART.

— Supplet Palatin. ms. ad oram libri pericopen, quam addunt Vulgati libri, *De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho, civitates refugii, Bosor in solitudine Misor et Jaser, et Jethson et Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis.* Notum porro, hunc versiculum et in Hebræis codicibus jamdiu olim desiderari, quod et Massora notat, et R. David Kimchi. Quin et Hieronymi ævo defuisse illum vulgo eruditi arbitrantur; quo enim modo haberi notamus in vulgatis libris, ex Græco τῶν LXX translatus ad verbum est. Disputant vero hæc de re multi cum Martianæus in adnotatione, cum critici sacri atque interpretes. Quod factum spectat S. Patris, ferme persuasum est mihi, non potuisse illum a LXX accipere, nisi si antea animadvertisset in Hebræo versiculum istum deesse. Quod si observavit, tum vero vix credam, quod de Hebræici archetypi lacuna lectorem monere præterierit in præfatione, aut alibi occasione arrepta: quod autem supplere maluerit locum ex LXX, cum præstare id longe rectius posset ex Aquila et Symmacho, ne vix quidem.

tribum Manasse, dixitque ad eos: Fecistis omnia quæ vobis præcepit Moses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis, nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in præsentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem ac pacem, sicut pollicitus est: revertimini, et ite in tabernacula vestra, et in terram possessionis, quam tradidit vobis Moses, famulus Domini, trans Jordanem: ita duntaxat, ut custodiatis attente, et opere compleatis mandatum et legem quam præcepit vobis Moses, servus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, et ambuletis in omnibus viis ejus, observetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac serviatis in omni corde, et in omni anima vestra. Benedixitque eis Josue, et dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua. Tribui autem Manasse mediæ possessionem Moses dederat in Basan: et idcirco mediæ quæ superfuit, dedit Josue sortem inter cæteros fratres suos trans Jordanem ad occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua, et benedixisset illis dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes (h. ædes) vestras, cum argento et auro, ære ac ferro, et veste multiplici: dividite prædam hostium cum fratribus vestris. Reversique sunt, et abierunt filii Ruben, et filii Gad, et dimidia tribus Manasse, a filiis Israel de Silo, quæ sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad terram possessionis suæ, quam obtinuerant juxta imperium Domini in manu Mosi. (B. XXXI, C. CIV.) Cumque venissent ad tumulos Jordanis in terra Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinitæ magnitudinis. Quod cum audissent filii Israel, et ad eos certi nuntii detulissent, ædificasse filios Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manasse, altare in terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israel (h. in transitu filiorum Israel): convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent et dimicaret contra eos. Et interim miserunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotem, et decem principes cum eo, singulos de tribubus singulis. Qui venerunt ad filios Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manasse, in terram Galaad: dixeruntque ad eos: Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel ædificantes altare sacrilegum, et a cultu illius recedente? An parum vobis est quod peccastis in Beel-Phegor (h. Phohor), et usque in præsentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet? multique de populo corruerunt? Et vos hodie reliquistis Dominum, et oras in universum Israel ejus ira desæviet. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad terram in qua tabernaculum Domini est, et habitate inter nos: tantum ut a Domino et a nostro consortio non recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei nostri. Nonne Acham filius Zare præteriit mandatum Domini, et super omnem po-

pulum Israel ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo: atque utinam solus periisset in scelere suo Responderuntque filii Ruben et Gad, et dimidiæ tribus Manasse, principibus legationis Israel: Fortissimus Deus Dominus, fortissimus Deus Dominus, ipse novit, et Israel simul intelliget: si prævaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsentem: et si ea mente fecimus, ut holocausta et sacrificium et pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat et judicet; et non ea magis cogitatione atque tractatu, ut diceremus: Cras dicent filii vestri filiis nostris: Quid vobis et Domino Deo Israel? terminum posuit Dominus inter nos et vos, o filii Ruben et filii Gad, Jordanem fluvium: et idcirco partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore Domini. Putavimus itaque melius, et diximus: Exstruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerenda, sed in testimonium inter nos et vos, et sobolem (nostram vestramque progeniem, ut serviamus Domino, et juris nostri sit offerre holocausta, et victimas, et pacificas hostias: et nequaquam dicant oras filii vestri filiis nostris: Non est vobis pars in Domino. Quod si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum. Absit a nobis hoc scelus, ut recedamus a Domino, et ejus vestigia relinquamus, exstructo altari ad holocausta, et sacrificia, et victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri, quod exstructum est ante tabernaculum ejus. Quibus auditis, Phinees sacerdos, et principes legationis Israel, qui erant cum eo, placati sunt: et verba filiorum Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manasse, libentissime susceperunt. Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quod nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis a prævaricatione hac, et liberastis filios Israel de manu Domini. Reversusque est cum principibus a filiis Ruben et Gad, de terra Galaad, finium Chanaan, ad filios Israel, et retulit eis. Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt (h. benedixerunt) Deum filii Israel, et nequaquam ultra dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pugnarent, et delerent terram possessionis eorum. Vocaveruntque filii Ruben, et filii Gad, altare quod exstruxerant, Testimonium nostrum, quod Dominus ipse sit Deus.

(T. XI, B. XXXII, C. CV, Cap. XXIII.) Evoluto autem multo tempore, postquam pacem Dominus dederat Israeli, subjectis in gyro nationibus universis et Josue erat longævus, et pæsenilis ætatis: vocavit Josue omnem Israelem, majoresque natu, et principes ac duces, et magistros, dixitque ad eos: Ego senui, et progressioris ætatis sum, vosque cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro

vobis ipse pugnaverit ; et nunc quia vobis sorte divisit omnem terram, ab orientali parte Jordanis usque ad mare Magnum, multæque adhuc supersunt nationes : Dominus Deus vester disperdet eas et auferet a facie vestra, et possidebitis terram, sicut vobis pollicitus est. Tantum confortamini, et estote solliciti ut custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Mosi : et non declinetis ab eis nec ad dexteram nec ad sinistram : ne postquam intra-veritis ad gentes quæ inter vos futuræ sunt, juretis in nomine deorum earum, et serviatis eis, et adoretis illos : sed adhæreatis Domino Deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas et robustissimas, et nullus vobis resistere poterit. Unus e vobis persequetur hostium mille viros : quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. Hoc tantum diligentissime præcavete, et diligatis Dominum Deum vestrum. Quod si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, et cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare : jam nunc scitote quod Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, et offendiculum ex latere vestro, et sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis. (C. CVI.) En ego hodie ingrediar viam universæ terræ, et toto corde¹ et toto animo cognoscetis, quod de omnibus verbis, quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, unum non præterierit incassum. Sicut ergo implevit opere quod promisit, et prospera cuncta

venerunt : sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis, eo quod præterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, et servieritis diis alienis, et adoraveritis eos : cito atque velociter consurget in vos furor Domini, et auferemini de terra hac optima, quam tradidit vobis.

(B. XXXIII, Cap. XXIV.) Congregavitque Josue omnes tribus Israel in Sichem, et vocavit majores natu, ac principes, et judices, et magistros : steteruntque in conspectu Dei (*Vulg.* Domini), et ad populum sic locutus est : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio. Thare pater Abraham et Nabor : servieruntque diis alienis. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus : et adduxi eum in terram Chanaan multiplicavique semen ejus, et dedi ei Isaac : illique rursum dedi Jacob et Esau. E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum : Jacob vero et filii ejus descenderunt in Ægyptum. Misique Mosen et Aaron, et percussi Ægyptum multis signis atque portentis. Eduxique vos et patres vestros de Ægypto, et venistis ad mare, persecu-

atque sunt Ægyptii patres vestros cum curribus et equitatu, usque ad mare Rubrum. Clamaverunt autem ad Dominum filii Israel [h. non habet] : qui posuit tenebras inter vos et Ægyptios, et adduxit super eos mare, et operuit illos. Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Ægypto fecerim, et habitastis in solitudine multo tempore, et introduxi vos ad terram Amorrhæi, qui habitabat trans Jordanem. Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, et possedistis terram eorum, atque interfecistis illos. Surrexit autem Balac, filius Sepphor, rex Moab, et pugnavit contra Israel. Misique et vocavi Balaam filium Beor, ut malediceret vobis : et ego nolui audire eum, sed e contrario per illum benedixi vobis, et liberavi vos de manu ejus. Transistisque Jordanem, et venistis ad Jericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis ejus, Amorrhæus, et Pherezæus, et Chananæus, et Hetthæus, et Gergæus, et Evæus, et Jebusæus, et tradidi illos in manus vestras. (C. CVII.) Misique ante vos crabrones : et ejeci (h. et ejecerunt) eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio nec in arcu tuo. Deditque vobis terram in qua non laborastis, et urbes quas non ædificastis, ut habitaretis in eis : vineas et oliveta, quæ non plantastis [h. comeditis]. Nunc ergo timete Dominum, et servite ei perfecto corde atque verissimo : et auferte deos, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia et in Ægypto, ac servite Domino. Sin autem malum vobis videtur ut Dominoserviat, optio vobis datur : eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quorum terra habitatis : ego autem et domus mea serviemus Domino. Responditque populus, et ait : Absit a nobis ut relinquamus Dominum, et serviamus diis alienis ! Dominus [h. Quoniam Dominus] Deus noster ipse eduxit nos, et patres nostros, de terra Ægypti, de domo servitutis ; fecitque videntibus nobis signa ingenia, et custodivit nos in omni via per quam ambulavimus, et in cunctis populis per quos transivimus. Et ejecit universas gentes, et Amorrhæum habitatorem terræ, quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster. [C. CIX.] Dixitque Josue ad populum : Non poteritis servire Domino ; Deus enim sanctus, et fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis. Si dimiseritis Dominum, et servieritis diis alienis, convertet se, et affliget vos atque subvertet postquam vobis præstiterit bona. Dixitque populus ad Josue : Nequaquam ita ut loqueris erit, sed Domino serviemus. Et Josue ad populum : Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut serviatis ei. Responderuntque : Testes. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, et incli-

¹ Exceiderunt librariorum escitancia e Vulgatis libris hæc verba, *et toto corde*, quæ nedum Hebræus textus habet, et Græcus.

nate corda vestra ad Dominum Deum Israel. Dixitque populus ad Josue : Domino Deo nostro serviemus, et obediētes erimus praeceptis ejus. Percussit igitur Josue in die illo foedus, et proposuit populo praecepta atque judicia in Sichem. [C. CX.] Scripsitque omnia verba haec in volumine legis Domini: et tulit lapidem pergrandem, posuitque eum subter quercum, quae erat in sanctuario Domini : et dixit ad omnem populum : En lapis iste erit vobis in testimonium, quod audierit omnia verba Domini quae locutus est vobis : ne forte postea negare velitis, et mentiri Domino Deo vestro. Dimisitque populum, singulos in possessionem suam. Et post haec mortuus est Josue, filius Nun, servus Domini,

centum decem annorum : sepelieruntque eum in finibus possessionis suae in Thamnath Sare, quae sita est in monte Ephraim, a septentrionali parte montis Gaas. Servitque Israel Domino cunctis diebus Josue, et seniorum qui longa vixerunt tempore post Josue, et qui noverant omnia opera Domini quae fecerat in Israel. Ossa quoque Joseph, quae tulerant filii Israel de Aegypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri quem emerat Jacob a filiis Emor, patris Sichem, centum novellis ovibus, et fuit in possessionem filiorum Joseph. Eleazar quoque, filius Aaron, mortuus est : et sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, quae data est ei in montem Ephraim.

Explicit liber Josue ben Nun.

TITULI LIBRI JUDICUM.

- I. Post mortem Josue consuluerunt filii Israel Dominum, quis esset dux belli; et Dominus: Judas. Adonibesech vex ab Israel comprehenditur; deinde Cariath-Arbe et caeterae civitates. De Chaleb et Aza, filia ejus : de agro postu'ato, et de Gaza : de filiis Enac extinctis : de Bethel, de Luza, et homine proditore ejus, quarum cum habitatores non delevisent, postea reversi oppresserunt Israelaelem : et angelus Domini venit, et improperat eis flentibus.
- II. Ubi tanquam mox mortuum Josue commemorat, et senioribus timoratis mortuis novella aetas lasciva succrevit, quae Deum omnino non coluit; et Baalim serviendo Dominum ad iracundiam provocavit; et tradidit eos in manibus hostium. De quinque satrapis Philistinorum relictis : de filiis Chananæorum sociatis : de Chuzan Rszathaim Mesopotomiæ et de Othoniel, rege Israel.
- III. Peccaverunt filii Israel, et tradidit eos Dominus Eglon regit Moab; et clamaverunt ad Dominum, et suscitavit eis Aod, filium Gera, quae occidit Eglon crassum, et Moabitas decem millia. De Samgari filio Anath, qui occidit sexcentos viros vomere. Iterum peccaverunt, et traditi sunt Jabin regi : Debhora et Barach, exercitu ducto, occiderunt Jabin. De Jabel, uxore Haber, quae palo occidit Sisarum. Et canticum Debhoræ et Barac.
- IV. Peccantes iterum traditi sunt in manu Madian, et humiliati clamant ad Dominum; et mittit ad eos prophetam, improperans angelus Domini venit ad Gedeon frumenta terentem, et mala quae sibi acciderant, enumerat, et audit Gedeon quod per se ipsum liberaturus esset Dominus Israelaelem. De sacrificio oblato et dixit Dominus ad eum nocte, ut destructa ara Baal, et lupo exciso, de tauro septenario patris tui offerat sacrificium. De conventu, et Madianitis. Gedeon, vellere posito in area, quaerit signum. Dominus dixit ad eum :
- B Multus est tecum populus. Ad aquas probantur, et trecenti viri probi inveniuntur; et jussu Domini descendit in castra, et audit somnium referentem de proventu belli. De Salmana et Zebec. De Oreb. De viris Socchot, et de turre Phanael, et cxx millia occisorum. De inauribus aureis a Gedeon de praeda postulatis, et de morte queta ejusdem Gedeon.
- V. Iterum peccaverunt filii Israel, et Abimelech naturalis Gedeon conspirat cum Sichimitis. Conductis vagis occidit septuaginta viros, filios Gedeon, e quibus Jonatha minor absconditus, in posterum venit, et dicit super eos parabolam. De Gaal, filio Hebed, qui cum fratribus suis transit in Sichimam et Zebul, princeps civitatis, mittit ad Abimelech occulte. Committunt praelium. De turre Sichimorum, ubi fumo et igne mille homines perierunt. De populo Thebes, et turre in medio ejus firmissima, ad quam accedens Abimelech, jecit mulier fragmentum molæ, et occidit eum.
- VI. Post Abimelech surrexit Thola : post eum Jair. Iterum peccaverunt filii Israel Deo, et traditi sunt Philisthaeis; et afflicti nimis clamaverunt ad Dominum dicentes : Peccavimus tibi. Similiter secundo, et misertus est illis. De Jephthe Galaadite constituto principe super Israel. Et legatos mittit ad Philisthim. De voto ejus temerario. De victoria belli, et morte filiae. De editione in Ephraim. Post Jephthe surrexit Abessan, deinde Ahialon et Abdon. Rursum de peccato Israel.
- VII. De Menube, cui angelus apparuit. De nativitate Samson, qui adultus accepit mulierem de filiabus Philisthim. De leone occiso et favo mellis. Et proponit parabolam, quam uxor publicat : quae dimissa alteri traditur. Iratus Samson vulpes capit, et colligatis, ignem supposuit, et segetes accendit. De maxilla asini mille viros occidit, et inde aqua ipsi sitiēti processit. De muliere, et